

HET WITTE ALPENSCHAAP EN HET WALLISCHE ZWARTKOPSCHAAP; VERSCHIL IN GEDRAG TUSSEN EEN CULTUURRAS EN EEN LANDRAS.

door H.K. Wierenga, Instituut voor Veeteeltkundig Onderzoek "Schoonoord",
Postbus 501, 3700 AM Zeist.

Een vergelijking van twee zwitserse schapenrassen

Het Witte Alpenschaap is een zwitserse schapenras dat gefokt is uit in totaal negen verschillende landrassen (o.a. Bündneroberländerschaap en Wildhauserschaap) en vier wol-vleesrassen, zoals o.a. het Leicesterschaap en het Duitse Merinolandschaap. De zwitserse studentes Meier (1986) en Gratzfeld (1986) hebben het gedrag van dit Witte Alpenschaap vergeleken met het gedrag van het nu vrij zeldzame Wallische Zwartkopschaap. Dankzij hun onderzoek is het mogelijk om een idee te krijgen van het verschil in gedrag tussen een cultuurras en een landras.

Het Witte Alpenschaap heeft fijne, goed gestapelde wol, een lichte, ongehoorde, kop met een rechte neus en rechtopstaande oren. Het lichaam is vrij kort en het schaap heeft stevig, kort beenwerk. Momenteel bestaat 70 % van de zwitserse schapenpopulatie uit het Witte Alpenschaap. Het Wallische Zwartkopschaap heeft een grove gemengde vacht, is gehoornd, heeft een gebogen neus en heeft vrij lange slanke poten. Met de opkomst van de betere vlees- en wolproducerende rassen vanaf het begin van deze eeuw is het Zwartkopschaap minder belangrijk geworden. Als een van de weinige landrassen in Zwitserland heeft dit schaap zich echter toch weten te handhaven. Vooral de behoefte van de boeren uit Oberwallis aan een ras heeft er voor gezorgd dat het Wallische Zwartkopschaap nog steeds - zij het in geringe aantallen - voorkomt.

Aanpassing aan bergachtig terrein

Door kruising met verschillende rassen uit andere gebieden is het Witte Alpenschaap wat minder goed aangepast aan het leven in de bergen dan het Zwartkopschaap. Het Zwartkopschaap is lichter gebouwd en komt veel gemakkelijker op moeilijk bereikbare plekken. Van deze mogelijkheid maken ze veelvuldig gebruik, zodat ze een bergachtig terrein veel intensiever kunnen benutten. Gemiddeld legt een Zwartkopschaap per dag 4400 m af en een Alpenschaap 1500 m. Wel vaker wordt gezien dat verdergaande domestikatie gepaard gaat met afname van beweging en wendbaarheid van de dieren; dit zal mede een gevolg zijn van selectie op vleesproductie. Omdat Zwartkopschapen grotere afstanden afleggen, is de kans dat de dieren van een kudde elkaar kwijt raken groter. Deze schapen hebben dan ook de neiging om dicht bij elkaar te blijven (zowel bij het grazen als wanneer ze liggen). De schapen van een kudde Witte Alpenschapen verspreiden zich meer over het terrein. Om de zaak overzichtelijk te houden hebben de Zwartkopschapen ook de neiging om de grootte van de groep te beperken.

Door te fokken op vleesproductie en op betere wol zijn dus een aantal eigenschappen van het oorspronkelijke ras veranderd, waardoor het Witte Alpenschaap wat minder goed aangepast is aan het leven in het hooggebergte. Uiteraard hield men bij het fokken in het oog in wat voor gebied het schaap zou moeten leven; het dier weet zich daar - om de wat vlakkere terreinen uitstekend te redden. Men is dus uitgekomen op een zeer aanvaardbaar compromis tussen produktie en aanpassing aan het biotoop.

Sociaal gedrag

Een vrij algemeen kenmerk van meer gedomesticeerde rassen is dat de dieren minder agressief zijn dan hun minder gedomesticeerde voorouders. Een dergelijke gebruikseigenschap vormt eigenlijk altijd wel - bewust of onbewust - onderdeel van het fokdoel. Ook het Witte Alpenschaap is minder agressief dan het Wallische Zwartkopschaap. Beide rassen vertonen weliswaar dezelfde agressieve gedragingen,

maar bij Zwartkopschappen worden de wat "fellere" gedragingen vaker gezien. Zo nemen deze schappen vaker een aanloop voordat ze een ander dier stoten en bij het stoten komen bij het Zwartkopschaap de voorpoten vaak van de grond. Ze kunnen zich bij een gevecht dan ook wel eens verwonden, terwijl dat bij het Witte Alpenschaap niet waargenomen is.

Volgens Meier (1986) hebben de Witte Alpenschappen een vrij grote "psychische tolerantie", waardoor ze gemakkelijk in vrij grote kuddes - waarvan wellicht niet alle dieren elkaar kennen - kunnen leven. Bij de Wallische Zwartkopschappen is deze tolerantie geringer, waardoor ze een voorkeur hebben voor kleinere kuddes, wat ook voordelen heeft bij het trekken door de bergen. Er zijn zelfs aanwijzingen dat Zwartkopschappen die in grote kuddes gehouden worden slechter groeien (Gratzfeld, 1986).

Voor wat betreft de sociale organisatie hebben Meier en Gratzfeld geen verschillen tussen de beide rassen gevonden. Bij beide rassen zoeken vaak dieren van dezelfde leeftijd elkaar op bij het grazen en liggen. Oudere dieren domineren vaak de jongere dieren en één van de oudere ooiën - die vaak ook het hoogste in de rangorde is - heeft meestal de leiding als de kudde verder trekt.

Gericht fokken en domestikatie kan gedrag veranderen

Tussen het Zwartkopschaap en het Alpenschaap zijn dus, ondanks de verdergaande domestikatie bij het Alpenschaap, nog veel overeenkomsten in eigenschappen gebleven. Het Alpenschaap is echter minder gespecialiseerd in echt bergachtig terrein, maar past beter in de wat lager gelegen delen van Zwitserland en weet zich daar uitstekend te redden. Bij het Witte Alpenschaap is de "psychische tolerantie" groter waardoor ze probleemloos reageren op veranderingen in de samenstelling van de kudde en geen problemen hebben met grote kuddes. Al deze eigenschappen - samen met een goede vleesproductie en een goede wolkwaliteit - maken het Witte Alpenschaap tot een uit economisch oogpunt aantrekkelijk ras. Het Witte Alpenschaap wordt daardoor tegenwoordig veel meer gebruikt dan het Wallische Zwartkopschaap, dat gespecialiseerd is in het leven in het hooggebergte, maar qua vlees- en wolproductie minder aantrekkelijk is. Dankzij de boeren uit Oost-Wallis echter komt het Wallische Zwartkopschaap nog steeds voor.

Literatuur

Gratzfeld, R., 1986. Das Schwarznasenschaf, Raumnutzung und Sozialverhalten im Vergleich zum Weissen Alpenschaf. Unveröffentlichte Diplomarbeit, Universität Bern.

Meier, M., 1986. Das Weisse Alpenschaf, Raumnutzung und Sozialverhalten im Vergleich zum Wallischer Schwarznasenschaf. Lizentiatsarbeit, Universität Bern.